

Per JORDI ESTRADA

|| Article publicat a El pou de lletres, número 8, hivern 1998.
P. 48.

Deu fer un parell o tres d'anys, en un article d'Umberto Eco publicat a *El País*, el traductor hi traduí el nom d'un conegut personatge infantil italià, *La vispa Teresa*, com *La avispa Teresa*. Val a dir que la Teresa al·ludida no té res de *vespa* i, en canvi, molt de viva i eixerida, que és el significat de l'adjectiu *vispo-a*. Aquest petit lapsus no deixaria d'ésser anecdòtic si no fos per la freqüència amb què es manifesta, sobretot en traduccions de l'italià. La proximitat entre el català i l'italià propicia que, si no hi parem atenció, ens deixem arrossegar per l'homofonia i els falsos amics. Em sembla recordar que fou Quim Monzó que una vegada comentà que, en certa ocasió, estant a Roma en companyia d'una bona coneixedora de l'italià, aquesta, tornant de buscar tabac, exclamà "*Lo stanco è fermo!*", davant l'estupefacció d'uns amics italians, atès que el que acabava de dir no era, com havia pretès, "L'estanc és tancat", sinó "El cansat està parat".

D'exemples com aquests en trobaríem a cabassos, per poc que ens entretinguéssim a col·leccionar-los. L'explicació, si més no en el cas de l'italià, podria ser la següent: d'una banda, es tracta d'una llengua fàcilment accessible, gairebé familiar; de l'altra, és una llengua plena de paranys, amb divergències subtils respecte al català, però alhora prou rellevants per provocar unes planxes colossals, de les quals no se'n va salvar ni el mateix Josep Pla, tot i haver passat llargues temporades al país veí, que considerava la seva segona pàtria. Conscient d'això, deixà escrit en un article recollit al volum sobre Itàlia i el Mediterrani: "Per a nosaltres catalans, l'italià té una trampa: és la similitud de moltes paraules dels dos llenguatges. Aquesta similitud fa que tot sembli fàcil i manejable: una simple habilitat de la memòria habitual. La nostra vanitat és tan enorme que ens sembla que ho sabem tot al cap de quatre dies i seriosament parlant ja no fem res més. Som tan intel·ligents, tan hàbils! Al cap de mig any de lliçons, però, resulta que un bon dia sentim una conversa d'italians autèntics i no n'entnem un borrall".

La vanitat de què parla Josep Pla és a les antípodes de la humilitat i del rigor, dues qualitats que haurien de presidir la tasca de qualsevol traductor. D'altra banda, traduir no és solament transcriure semànticament un text d'una llengua a una altra, sinó reproduir-ne alhora els sons i les connotacions, el ritme, la cadència, les diverses possibilitats de lectura. És a dir: "dir-ho com et penses que ho hauria dit l'autor si ho hagués escrit en català". El comentari és de Carme Serrallonga, que també reconeixia: "Les llengües que em costen més de traduir són el castellà i el francès, perquè, com que són

tan pròximes, és difícil que no em deixin rastre. Les llengües que no coneixes tant, te les mires més objectivament".

Desapareguda recentment, Carme Serrallonga ha estat una traductora modèlica i infatigable, amb un sentit de la llengua comparable amb el de la seva admirada Maria Aurèlia Capmany, de qui sempre remarcà aquell català àgil, ni massa literari ni massa d'estar per casa, que hauria de servir de model a tots els qui pretenem de traduir amb les mínimes traïcions.

De tots els manuals de traducció que hom pot trobar al mercat, cap de tan útil com la novel·la de Luigi Pirandello *El difunt Mattia Pascal*, magistralment traduïda per la *vispa* Serrallonga.